

SOOLO

“Mulle meeldib nullist alustada”

Intervjuu Tõnu Kaljustega

MERIKE VAITMAA

Valik Tõnu Kaljuste töid kahe sügise vahel:
2004

August: Veljo Tormise “Eesti ballaadid” Soorinna külas (Nargen Opera ja Von Krahli Teater).

September: kolm kontserti Arvo Pärdi muusikast Eesti Filharmoonia Kammerkooriga Torino festivalil.

Oktoober: Joseph Haydni kammerooper “Üksik saar” Eesti Draamateatris (Nargen Opera).

November: Wim Henderickxi laulutsükkel Triin Soometsa sõnadele (kammerorkestri versiooni esiettekannet, solist Anu Komsu) ja Erkki-Sven Tüüri “Requiem” Antverpenis (Flaami raadio koor ja orkester Beethoven Akademie).

Detsember: John Adamsi “El niño” Norra Rahvuskooperis; Haydni “Harmoniemesse” ja Eesti esiettekandes Adamsi “Harmonium” kolmes Eesti linnas (segakoor Latvija, ERSO, eesti solistid).

2005

Jaauar: Toivo Tulevi autoriõhtu Nigulistest, sh kaks esiettekannet (Tallinna Kammerorkester).

Veebruar: Haydni “Elu kuu peal” Eesti Draamateatris (Nargen Opera); Rahmaninovi “Vesper” Concertgebouw’s (Hollandi raadio koor).

Aprill: Haydni 90. sümfoonia, Mendelssohni 4. sümfoonia ja Arutjunjani

Trompetikontsert Bremenis (Bremer Philharmoniker); Tallinna rahvusvahelise koorifestivali kunstiline juht; lõppkontserdil Luciano Berio “Coro” Eesti esiettekannet (segakoor “Latvija”, ERSO).

Mai: Haydni “Armida” Eesti Draamateatris (Nargen Opera); Rahmaninovi “Vesper” Rootsi raadio kooriga Stockholmis Berwaldhallenis.

Juuni: Rahmaninovi “Vesper” ning nüüdisaja koorimuusika, sh R. [Raymond] Murray Schaferi ja John Taveneri teoste maailmaesiettekanded nelja kooriga Kanadast, Lätist ja Norrast festivalil “Northern Voices: Canada’s Choral Summit” Torontos; Pärdi “Kanon pokajanen” Holland Festivalil (EFK); Pärdi “Berliini missa” ning Erkki-Sven Tüüri ja Mart Siimeri teoste esiettekanded Tartu Jaani kiriku avakontserdil (EFK, TKO).

Juuli: kontsert “Tornikell minu külas” Muhu Tulevikumuusika Festivalil (EFK); workshop Arvo Pärdi “Credoga” ja täiskasvanute ühendkoori juhatamine Kanadas Newfoundlandis rahvusvahelisel festivalil “Festival 500 / Sharing the Voices”; kontsert David Oistrabhi festivalil Pärnus (Nargen Opera koor, TKO), sh Arvo Pärdi teose “L’abbé Agathon” esiettekannet Eestis; Enn Võrgu oratooriumi “Valvake” esiettekannet XIII Rapla kiriku-

muusika festivali avakontserdil.

August: Veljo Tormise juubelikontsert Viinistus; Alfred Schnittke “Patukahetsuse psalmid” (Rootsi raadio koor) ja Arvo Pärdi “Kanon pokajanen” Balti mere festivali kontserdil Stockholmis (EFK).

*

Kõige selle kõrval – Nargen Opera oma esinemispaiga rajamine Naissaarel. Saarele peab Tõnu Kaljuste sõitma ka kobe pärast meie vestlust 30. juulil Lohusalu poolsaarel.

Aastaks 2001 olid loobunud kolme kammerkoori – Eesti Filharmoonia Kammerkoori, Rootsi raadio koori ja Hollandi Kammerkoori – ning Tallinna Kammerorkestri peadirigendi ametist. Umbes pool aastat pärast vabakutseliseks saamist kinnitasid, et alles hakkad ennast inimesena tundma. Ja nüüd on sul Nargen Opera näol vist suuremgi vastutus ja dirigeri-da tuleb ka ehitajaid. Kas on vahel niisugune tunne ka, et oh, pidin ma jälle uue koorma võtma?

Üks asi on see, kui igapäevane tegevus, rutiin ei ole seotud sinu ideedega, ja teine asi on, kui rakendada oma organisatoorseid võimeid selles suunas, mida sa tahad teha. Ma loobusin tühjust rähklamisest. Mis puutub ehitusse, siis see on lühike periood, selleks et luua võimalused. Mäletad, kunagi oli lootus saada Pikal tänaval oma kammersaal, et asutada kammerfilharmoonia.

Praegune on nagu jätk, leidsin oma tegevusele lihtsalt teise nime. Ja ma töotan kõikide nende kollektiividega edasi.

Rootsis oli katkestuse põhjus selles, et nägin, et mu plaaditusideedid ja muud ei olnud võimalik teoks teha. Kui su ideedel oleks nagu oma nägu, aga neile ei leita põhjendust ja võimalust, siis on täiesti loomulik, et loobud. Peadirigendi kohal tuleb igal pool arvestada administratsiooni ja kohalike võimalustega. Sinu tööd kasutatakse ära – teatakse, et on inimene, kelle nime peale saab mingid kontserdid rajada. Aga vaat, sel inimesel on nende kontsertide jaoks oma ettekujutus... Samuti oli Hollandis, kus oli võimatu teha midagi orkestriga, isegi ühtainsat pilli kasutada! Tahtsin teha Sumera “Seenekantaati”, mul oli terviklik kava “Fauna ja flora” – nad ei saanud isegi kolme instrumentalisti [flööt, klaver, löökpillid] koori juurde!

Ja kodumaal ei saanud koori ja orkestrit ühise administratsiooni alla. Töötada ühel pool linna alluvuses, olla mõlemal pool peadirigent ja arvestada kummagi administraatori huvidega... Kui nendes asjades ei teki unisooni, siis tuleb tegevuseks leida teistsugune tee. See pole nii, et lähed ära, et saada vabaks. Tahaks lihtsalt häirivatest teguritest lahti saada. Sul on üks pisikene elu, mida elad. Miks peaks elama nii, et vahepeal ei muuda suunda või ei teki enda kui dirigendi jaoks rohkem aega mõelda? Ma ei kujuta ette, kuidas oleksin saanud näiteks monteerida "Eesti ballade" pool aastat stuudios, kui oleksin olnud peadirigent. Ma ei kujuta ette paljusid ideid, kui need oleksid olnud mingisuguse argirutiini teenistuses.

Kui vaatad neid maailmas tegutsevaid professionaalseid kollektiive, mida korralikult administreeritakse, siis on vabrikumentaliteet paratamatu. Aga kui hakkad ellu viima kunstilist ideid, tekib administraatoritel alati ebamugavusi. Kuid minu jaoks on see huvitav, ma ei kahetse hetkegi, et ma teen ja ehitan ja loon just niisugust repertuaari.

Küsin vahele, kas ringhäälingu juhtkond on siis igal pool ühesugune? Eesti Raadios oli kunagi direktor Ado Slutsk, kes saateid kõlblatmaks tunnistades ütles sageli: "Meil pole siin mingi kammermuusika asutus, Eesti Raadio on poliitiline asutus!" Ta pole ammu enam direktor, aga Klassikaraadio on pidanud oma olemasolu pärast ikka jälle võitlema.

Bürokraatia on hädavajalik, et mingi asutus üleval püsiks. Aga bürokraatia võib ka muutuda, Rootsist on mul küll niisugune kogemus. Inimesed otsivad ja nendevaheline keemia on tihti peale ettearvamatu. Praegu ollakse Rootsis selles punktis, et minu vanu ideid on nüüd võimalus teoks teha, sest koori ees on uued inimesed, kes tahaksid midagi muuta, tahaksid, et asjad liiguksid. Seetõttu nõustusingi olema sellest aastast nende esimene külalisdirigent – mitte nime, vaid ikka ideede pärast.

Sain aru, kui aeglaselt Rootsi raadios need asjad toimuvad. Eestis lihtsalt helistad või tekitad tormikese kusagil asutuse toas või jood sõpradega kohvi... Pisikesel paadil on alati kergem kursi muuta kui suurel laeval. Võib-olla oli minu ideede konstruksioon ka liiga tihe ja ma tahtsin liiga palju. Lihtsalt, kui on ideid, siis räägid välja. Ja puhtadministratiivsed muutused ikka toimusid. Näiteks sain lisa-aegu proovideks – algul oli nädalas kaks-kolm proovi, nüüd on peaaegu täismöödus tööna. Need on muusikavälised asjad, aga mis puudutab sisulist külge – kui ikka Abbado kutsus Berliini Filharmoonikutega Beethoveni Üheksandat tegema, siis muudeti kõik koori plaanid. Nii nagu Eestiski. Kui välismaalt kutse tuli, siis sinne muusikaelu kohe värises. Niisugune karjääri ja mingi parema pala otsimine on inimlik ja alguses ka loomulik, aga pärast peab sellest üle olema. Igal inimesel ja igal kollektiivil oma areng.

Mille poolest erineb esimese külalisdirigendi amet peadirigendi ametist? Peadirigenti Rootsi raadio kooril ju praegu pole, nende kodulehekülje järgi on kaks külalisdirigenti, mõlemad esimesed: Tõnu Kaljuste ja (ligi kolm aastakümnet noorem) Peter Dijkstra. Just selles järjekorras nimetatud. Eelmise peadirigendi Stefan Parkmani aeg sai läbi, tema lepin-

Sul on üks pisikene elu, mida elad. Miks ei peaks vahepeal suunda muutma või tekitama enda kui dirigendi jaoks rohkem aega mõelda?

gut ei pikendatud. Mina lihtsalt ei soovinud uuesti peadirigendiks saada. Kuidas seda ametit nimetada, mõtlesid nad ise välja. Ausalt öeldes, poiss [Andres Kaljuste], kes õpib Stockholmis, helistas ja ütles, et mulle on niisugune tiitel antud.

Kas nüüd on lõpuks võimalik plaati laulda ka György Kurtági "Pesni unónija i petšali" [tsükkel koorile ja instrumentaalansamblile, tekst kuue traagilise saatusega vene poeedi luulest], mille salvestamist CD-le just teie esituses soovis helilooja ise juba enam kui kuue aasta eest? Selle üle rõõmustas tookord kogu festivali "Stockholm New Music" publik, kes oli

ettekandele kaasa elanud lisapinevusega, sest oli teada, et ühegi teise koori ja dirigendi esitusega polnud autor rahule jäänud.

Vaat see ongi see, mida ma tahtsin teha. Nad on kunagi Eric Ericsoniga välja andnud plaadikomplekti kahe tuhande aasta *a cappella* koorimuusikast. Minu nimekirjas oli 20. sajandi oluline kammermuusika, milles on kaasatud ka koor. Nüüd loodi selle idee elluviimiseks lausa väike kunstiline komitee ja rahvusvaheline seltskond valib need kõige olulisemad kooriga teosed 20. sajandi muusikast välja. Aga oleks vastutustundetu seda praegu täpsemalt kirjeldada.

Praegu, suvel ja Eestimaal, tundub, et suurima osa sinu ajast võtab ehitus Naissaarel, et käid seal iga päev...

See on liialdus. Suvel – jah, see on ju puhkus, kui sõidad.

Aasta tagasi loodeti, et esimesed etendused on seal tänava suvel. Millal on graafikus järgmine märk?

Järgmisel aastal. Eks ma planeerisin idealistlikult, arvan, et nii peabki, siis inimesed tunnevad ära, kui võrd nende võimed sellele vastavad.

Vundament on valmimas. See töö on "vana muusika", tänapäeva ehitustehnoloogiaga pole sel mingit pistmist – 10 x 30 meetrit küün, müüri paksus 80 cm ja see on täielikult maakivist.

2007. aastaks on kavandatud Naissaarele juba festival koos Soome Kammerooperiga. Mis institutsioon see on?

Sellel on ainult üks vedaja, tegevjuht Risto Hirvonen, kes teeb projekte erinevate solistidega. Temaga oli meil kokkulepe ja see on siiani jõus.

Talle siis idee meeldis?

Oi! Ütlesin, et peamine, mida Tallinnas alati küsitakse, on see, kuidas sinna saarele saab. Tema ütles, et kui veel palju küsitakse, paneb ta Stockholmis ja Helsingis laeva täis ja toob otse kohale. Sealsed mereriigid on teistsuguse kogemusega, neile meeldib loodusesse minna ja just projektide tegemine. Soomes on suvisel ajal muusikat igasugu maakolgastesse viidud. Isegi Aulis Sallineni ooperit, kaasaegset soome muusikat on tehtud kuskil rabas – pandud telgid üles ja antud inimestele ekstreemne kogemus mitte ainult kunsti nautimisel, vaid ka kunstini jõudmisel!

Eestiski on suvefestivalide ja -kontsertide valik juba päris suur. Laulasmaal või Lohusalus polnud seni midagi peale

Idüll Laulasmaal.
FOTO RAUNO VOLMAR / EPL

nädalalõpu tantsuõhtute sadamas, mida on kaugele kuulda. Aga publikut, kes oleks ka muust huvitatud, on siin küll, ning ka Tallinnast on hõlpus tulla. Nüüd on Laulasmaal kahe suvel mängitud Jaan Tätte “Laternat” ja igal etendusel on publikut rohkem kui istuma mahub. Kas võib loota, et siis, kui Naissaare hoone on valmis, peab Nargen Opera ka veel Laulasmaad meeles?

Meil on see plaanis küll. Naissaarele jõudis asi siiski mingil määral olude sunnil; alguses tahtsin siiasamasse Lohusallu teha Helikoja, endise Ministrite Nõukogu pansionaadi kanti. Aga nägin, et enne kui siin midagi liikuma võiks hakata, oleme kõik juba väga vanad ja uute huvidega. Naissaar osutus Eestis mitte eriti asustatud piirkonnaks.

Mulle meeldib asju nullist alustada. Seal oli võib-olla isegi allpool nulli! Seniajani ei ole saarel elektrit ja tulla on tõesti kaugem ja ebamugavam. Aga Laulasmaa jaoks ootan Tättelt järge, tuleb teine “Latern” veel.

Nargen Opera sildi all lavastatud Haydni ooperite eest ütlevad paljud sulle aitäh, rääkimata “Eesti ballaadidest”, mille tänavused etendused just algasid. Mäletan, kui juhatasid 1980. aastate algul Estonias Mozarti “Bastien ja Bastienne’i” ja “Teatridirektorit”; veel varem oli “Ellerheina” kammerkooril palju lavastuslike elementidega kontserte. Millal ja millest üldse sai alguse su teatrihuvi? Enamasti algab kõik juba lapsepõlves, võib-olla mõjus mõni siis nähtud etendus?

Ei mäleta eriti. Mäletan, et nägin Eugen Kapi “Talvemuinasjuttu”. Aga mingi periood oli konsi ajal, kui käisin Draamateatris lavastajate proove vaatamas. Ja kui Mikk Mikiver lavastas Ardeni “Seersant Musgrave’i tantsu”, siis meie laulsime “Ellerheina” kammerkooriga Olav Ehala muusikat, istusime teises reas.

Seda huvi peab vaatama läbi kahe “koridori”. Üks on see, et muusikat tehes lihtsalt näed teatraalseid karaktereid ja muusika kaudu tekivad ideed ja assotsiatsioonid, visuaalsed ja tunnetuslikud. See on üks põhjus, miks ma tunnen ennast selles elemendis hästi. Teine on see, et olen töös pillimeeste ja lauljatega jõudnud välja selle repertuaarini. Olen teinud hästi palju oratoriaalseid suurteoseid, need on puhta muusika vormid, milles sõnal on suur tähtsus. Ja kui oled sõna ja muusika vahel leidnud selle kolmanda keele ja assotsiatsioonid, siis loogiliselt jõuadki välja ooperirepertuaarini. “Ooper” on võib-olla halb sõna, ütleme, et muusikateatri piirimaile. Et ma praegu just Haydni võtsin, oli ka mingi äratundmine seoses selle helilooja enda ja repertuaari arenguliiniga.

Su viimasel kontserdil tuli Haydni 90. sümfoonia välja just teatraalseid jooni – ilmekad soolod nagu tegelaste repliigid, saatehäältel esile toodud täpse karakteriga detailid...

Nojaa, see sümfoonia kuulus just Esterházy ooperite perioodi ja oli üks viimaseid asju, mis ta vürsti teenistuses kirjutas. Ta

kirjutas selle sümfoonia keset ooperiloomingut! See oli hetk, mis valmistas ette Londoni perioodi, mil valmisid need kuulsad Londoni sümfooniad ja oratooriumid.

Haydni oopereid Eesti Draamateatris nähes on paljud imestanud ja kiitnud, et järsku laulavad kõik selges ja ilusas eesti keeles. Kõik, mitte mõni üksik! Ja laulavad, mitte ei raiu teksti. Kuidas seda saavutatakse? Mis on kõige tähtsam? Sellest poleks vist suurt midagi kasu, kui kellelegi lihtsalt öelda, et laulgu parema diktsiooniga.

Kõige alus on printsiip, et laulmisele kuulub kogu tähestik. Kaasaja muusikas on teoseid – nn foneetilised kompositsioonid –, mida teatud vokaalharidusega lauljad ei saa laulda, sest nende haridus tegeles ainult vokaali tekitamisega. Igas keeles on oma alfabeet. Itaalia keeles jälgime piinliku täpsusega, kuidas kõik peab kõlama – laulupedagoogid ja foneetikud ja keeleõpetajad õpetavad itaalia keeles laulma. Ja kui me kuulame, kuidas parimad itaalia lauljad oma keeles laulavad, siis saame aru, et nad laulavad kogu tähestikku. Kasutavad ära kõik häälikud, kõik r-id... Ja tähestik ongi muusika. See on värvide kogumik. Eesti keeles jõudis selleni kõigepealt Georg Ots.

Oled töötanud mitme lavastajaga – Endrik Kergega, Peeter Jalakaga, Priit Pedajasega, Andrus Vaarikuga...

... Ja Norras oli John Adamsi “El niño” Harald Vallgårdla lavastuses.

Muide, kas seda teost ei saaks Eestis ette kanda?

See on küsimus Aivar Mäele...

Oled kõikide nende lavastajate kohta öelnud, et hea on koostööd teha. Aga nad on ju väga erinevad.

Lavastajatel, nagu meil kõigil, on oma tugevad küljed ja me püüamegi neid välja tuua. Pedajasel on see teatud lavaesteetika, mis välistab mõttetu teatraalsuse ja mis muusikateatri puhul annab muusikale ruumi ja ülistab muusika enda visiooni. Tema ei taha rollitüüpidest midagi realistlikku kätte saada. Vaarik on jälle vastand, räägib väga palju psühholoogilistest teguritest ja püüab neid muusikaga siduda. Nii et need on kaks erinevat lavastajatüüpi, aga mõlemad on noore näitleja arengule väga olulised. Jalakas – paistab, mis sellest keemiast veel edasi areneb, aga tema visioonid üllatavad mind alati.

Kunagi ütlesid, et mõne helilooja muusika esitamine annab sulle energiat juurde, teine kulutab. See oli ootamatu vaatenurk, sest kuulates saab heast ettekandest alati energiat juurde, ka siis, kui teos iseendast eriti ei kõidagi.

See ei ole lihtne liiklusskeem, et üks annab, teine võtab. On vaks vahet, kas oled selle helilooja loominguprotsessis sees või ei. Kui juhataid muusikat, milles on hulk teadmatust, mida sa pole veel lõpliku selgusega läbi tunnetanud, siis see võtab tohu-

Muusikutest maailmarändurid.

FOTO EPLI ARHIIVIST

tult energiat. Teine asi on literatuuriga, mis on saanud igasugu interpretatsioone, millele aeg on pannud juba tähenduse peale ja sul endalgi on tekkinud mingid kindlad ettekujutused – see muusika ei võta tõesti nii palju energiat.

Nagu Haydn?

See on Haydniga töötades üks kanal. Teine on aeg, mida Haydn esindab, ja see esteetika, mis selles muusikas endas oli. Muusika on aja jooksul muutunud ja elu on muutunud. Neid ei saa absoluutselt üksteisest eraldada. Sest see lihtsus ja need reveransid ja see aja tiksumine, mis Haydni muusikas on – kõik see polegi nii lihtne, kui esialgu tundub. Lihtsuse taga on avar kontekst. See on teistsugune loominguline protsess kui praegustel heliloojatel.

Missugune on dirigendi energia vaatepunktist Berio “Coro”, imeilus, aga nõudlik teos? Mul oli väga hea meel, et Eestis seda kuulda sai ja ettekanne oli tõesti hea.

Selles mõttes oli ettevalmistus stressirohke, et sain ainult kaks proovi, lühikese aja jooksul oli tarvis ära teha suur töö. Aga töö oli huvitav, esimest korda sai panna lauljad ja pillimehed kõrvuti istuma, nad

tegelesid ühtse partituuriga, mitte nii, et koor on postamendi peal ja oraatorid hüüavad teksti, annavad draamat teksti kaudu. See töö oli jube põnev. See on nüüd küll partituur, mille juhatamine annab tohutult palju fantaasiat ja energiat, kui selles kõik lahti monterida. Kui saaks veel lauljate ja pillimeestega eraldi kõik need 40 liini läbi mõelda, detailselt paika panna ja need vahekorrad leida! See oleks umbes nädala töö, aga ilus töö.

Oled öelnud, et tahtsid “Corot” ammu esitada. On sul veel maailma muusikas teoseid, mida oled aastaid tahtnud teha?

Oi! Jaa... see on intiimne küsimus. Kui on juba mõni lugu tehtud, siis räägime.

Instrumentalistide võistlustel hinnatakse ju eri stiilide ja isegi autorite esitust eraldi. Koorikongressil stiilide kaupa hindamine, nagu tänavusel Tallinna koorifestivalil, tundub nii hea idee, et võiks küsida, miks pole varem selle peale tulnud, Eestis vähemalt. Kas mujal maailmas on?

On ikka. Ma olin Jaapanis Takarazuka konkursi žüriis, konkursi, mille me oleme ise kammerkooriga võitnud [1991, EFK-le kolm kuldmedalit ja *grand prix*] – pakkusin ka seal välja stiilide konkursi idee ja nii ka tehti.

Ja neile meeldis?

Minu meelest küll.

Kas Eestis oli eelnevalt vastuväiteid?

Päris tuliseid vaidlusi oli. Ma oleksin nagu hakanud head traditsiooni hukutama: kõik juba toimib, mispärast suunda muuta? Aga ma ütleksin, et printsiipe, kuidas muusikat hinnata, on

“Et ma praegu just Haydni võtsin, oli ka mingi äratundmine seoses selle helilooja enda ja repertuaari arenguliiniga.” Kädya Plaas ja TKO “Üksiku saare” proovis.

FOTO RAIGO PAJULA / EPL

niivõrd palju, et peaksime proovima ka teisi variante. Rutiin on väga vajalik, selle kaudu, kui täpselt dirigent need kaks-kümme minutit täidab, saab kontrollida koori võimeid. Mingi sportlik element tuleb siis juurde, aga muusikalised kvaliteedid jäävad tagaplaanile. Selle konkursiga tahtsime näha, kuidas dirigendi mõte muutub, kui ta juhatab erinevaid stiile. Põhiline vastuväide oli, et siis lastekoorid alati kaotavad. Aga tuli välja, et just üks lastekoor võitis mingis kategoorias. Arvan, et ka lastekooride dirigentidel oli kogemus, et muusika interpreteerimisel tuleb mitte ainult endale, vaid ka lauljatele selgeks teha lihtsad stiililised erinevused. Nii et võistlusel oli ka koolitusprogrammi funktsioon. Ja arvan, et siinsele kooriliikumisele on see oluline märk.

Uus oli ka viimane, *grand prix*’ voor: koor sai teha täisprogrammi, aga ei tohtinud esitada neid teoseid, mida varem. Tavaliselt lauldakse koorikonkursi finaalis esimeste voorude teoseid. Nüüd tuli teha uus kava, mis muutis asja kooridele keerulisemaks, publikule aga huvitavamaks.

Oled hiljuti toonud esiettekandele teoseid mitmelt autorilt. Kõigepealt tulevad meelde Toivo Tulev, Erkki-Sven Tüür, Mart

Siimer, R. Murray Schafer, Brett Dean. Tuliute teoste kõrval ka Enn Võrgu ligi viiskümmend aastat tagasi kirjutatud oratooriumi.

Iga uue muusika juhatamine on huvitav, ükstpaha, mis kvaliteeti talle ennustatakse, mis hoiakud ta suhtes on. Muusikaringkonnad loovad ju hoiakuid, ja tihtipeale on need hoiakud tulnud kinnisest ringkonnast. Aga heliloojal, kes tahab maailmale luua, suurt auditoriumi oma muusikaga kostitada, pole tänapäeval sugugi kerge. Igaühel on mustmiljon heliloojat ees. Ja missuguste mõtetega ja millise helikonstruktsiooniga ta maailma tuleb... see kõik on alati suur fortuuna. Teiselt poolt koosneb see paljudest komponentidest, alates autorikaitsest ja turumängudest kuni lihtsalt professionaalsuseni. See viimane – professionaalsus – on eesti heliloojatel minu meelet arenenud niisuguse tasemeni, mida maailma minnes pole vaja häbeneda, partituurid on hästi vormistatud jne. Nende väärtuse üle ei hakka mina hüüdma ega ennustama, missuguse kullaprooviga nad on. Aga sama leidsin ka Enn Võrgu teose puhul, et oli korralikult vormistatud. Ja oratooriumi sisemine eksootika oli minu jaoks niivõrd suur, et seda teost tahaksin kindlasti veel

See lihtsus ja reveransid ja aja tiksumine, mis Haydni muusikas on – kõik see polegi nii lihtne, kui esialgu tundub.

kord teha. See eksootika puudutas ühte niisugust ala, mida eesti muusikas ei ole palju viljeldud: piiblitekste on kasutatud oma ajaloolis-poliitilise olukorra peegeldamiseks, taustaks muusikaline keel, mis sel ajal oli käibel – 1950. aastate massi- ja propagandalaulude killukesed, pluss Artur Kapi korralik kompositsioonikool, lääne ja vene muusika standardite järgi.

Massilaulude killukesed – kas see võiks olla Võrgu ironia või on tegemist lihtsalt kokkulangevusega? Väga suurt muusikalist erinevust tolle aja massilaulude ja ärkamisajajärgse lihtsama koorimuusika vahel ju pole, ainult tekst on teistsugune.

Ma mõtlesin ka, et tore oleks teada tema hoiakut. Aga mulle siiski tundub, et tal oli arenenud huumorimeel. Tal on seal ikka niisuguseid kilde sees, et on võimatu, et ta seda tõsise naiivsusega kirjutas; selles on mitmeid muusikalisi viiteid, mis muusikul kutsuvad esile vaikkeid naeruturtsatusi. Aga kui vaatad selle aja traagikat, siis Võrgu loomeprotsess ja situatsioon, mille ta sel ajal valis, et jääda siiraks ja ausaks... see on üle mõistuse.

Kirjutada nii suur teos sahtlisse, juba see on lugupidamist väärt.

On! Kui inimlik oleks olnud sel ajal teha tellimuskantaadikesi, et olla konjunktuuris ja et üldse elada! Ühelt poolt, kirikumuusika andis mingit elujõudu. Teiselt poolt – vaat see ei kõla nagu hästi, aga – tegelikult see, mis ta kirjutas, ei ole harras kirikumuusika. Ta on küll kasutanud piiblitekste, aga ajanud muusika kaudu hoopis oma asja. Samas, nende kirikuinimeste jaoks, kes on arenenuma mõttemaailmaga, on see ka väga huvitav teos. Kuid see pole tüüpiline vaimulik muusika, see on nagu mingi film, kafkalik film. Ja mul oli huvitav kuulata, mida öeldi pärast kontserti; näiteks Imbi Tarum tuli minu juurde ja rääkis täpselt samast filmilikusest. Ei, seda teost tahaks küll veel teha

ja siis juba kolme kooriga. Praegu tegime ära küll, naiskoor ja meeskoor eraldi, aga ta on kirjutatud suuremana.

Oled viimasel ajal sageli Kanadas käinud, kas töötad seal kelle või millegagi püsivalt?

Eelmisel aastal käisin kaks korda ja nüüd samuti kaks korda. Toronto raadio on mind kutsunud [organisatsiooni] Soundstreams festivalidele. Eelmisel aastal oli Vancouveris Haydni festival. Kui ma viimati Newfoundlandis festivali lõppkontserti tegin, sain aru, et nad on mu tööd lihtsalt väga hinnanud, see on neile mingi tähendusega olnud. Mul pole niisugust CV-d, nagu sealsed festivali korraldajad kokku panid, varem olnud, ajab päris naerma.

Kohe on tulemas Tormise juubel ja siis Balti mere festival.

Kui Balti mere festival 2003. aastal alguse sai, siis minu pakutud Tormise programmi “Unustatud rahvad” tõrjuti, öeldi, et meil on kavas Brahmsi Reekviem ja et Salonen ja Gergijev juhatavad suuri asju. Üks päevane kontsert mulle siiski anti. Kuna Financial Timesi kriitik tegi selle festivali pihuks ja põrmuks – et tüüpiline festival, staaride peale välja mängitud – ning tõstis esile minu Tormise-kava, et sel ainukesena oli mõte, et Tormise looming oli talle viimase aja suurim üllatus, siis sellel korral sain rahulikult oma programmi teha.

Siis vahel on kriitikast kasu ka!

Muidugi on. Samas teeb see mulle nalja. Sest sa ju räägid inimestega. Aga alles siis, kui nad kriitikat loevad, jõuab see kohale... Aga oleks mõni teine kriitik sattunud?

Iga uue muusika juhatamine on huvitav, ükstapuha, mis kvaliteeti talle ennustatakse.